DOMSTOLENS DOM (stora avdelningen)

den 7 juli 2009 *

Innehållsförteckning

I — Bakgrund till tvisten . . . . . I - 5742

II — Domen i målet kommissionen mot Grekland . . . . . I - 5745

III — Det administrativa förfarandet . . . . . I - 5745

IV — Förfarandet vid domstolen . . . . . I - 5747

A — De stödbelopp som talan avser . . . . . I - 5747

B — De skriftliga uppgifter som lämnats som svar på domstolens frågor . . . . . I - 5748

V — Fördragsbrottet . . . . . I - 5752

A — Föremålet för talan . . . . . I - 5752

B — Åtgärder för att följa domen i målet kommissionen mot Grekland . . . . . I - 5752

1. Parternas argument . . . . . I - 5752

2. Domstolens bedömning . . . . . I - 5756

VI — De ekonomiska sanktionerna . . . . . I - 5758

A — Yrkandet om löpande vite . . . . . I - 5758

1. Parternas argument . . . . . I - 5758

2. Domstolens bedömning . . . . . I - 5759

a) Inledande anmärkningar . . . . . I - 5759

b) Fördragsbrottets varaktighet . . . . . I - 5760

c) Huruvida återbetalning kan ske på annat sätt än genom betalning i pengar . . . . . I - 5761

* Rättegångsspråk: grekiska.

d) Bevisbördan . . . . . I - 5763

e) Det stödbelopp som utgörs av kapitaltillskott . . . . . I - 5765

f) Det stödbelopp som utgörs av den så kallade spatosimoskatten . . . . I - 5766

g) Det stödbelopp som avser flygplatshyror . . . . . I - 5768

h) Slutsats . . . . . I - 5770

B — Vitesbeloppet . . . . . I - 5771

1. Inledande anmärkningar . . . . . I - 5771

2. Överträdelsens varaktighet . . . . . I - 5772

3. Överträdelsens svårighetsgrad . . . . . I - 5773

4. Svarandens betalningsförmåga . . . . . I - 5774

5. Slutsats . . . . . I - 5774

6. Frågan från vilket datum och med vilken periodicitet det löpande vitet ska utdömas . . . . . I - 5774

C — Huruvida ett löpande vite och ett schablonbelopp ska utdömas samtidigt . . I - 5775

1. Parternas argument . . . . . I - 5775

2. Domstolens bedömning . . . . . I - 5778

a) Huruvida de två sanktionerna kan utdömas samtidigt . . . . . I - 5778

b) Lämpligheten av att förelägga ett schablonbelopp . . . . . I - 5779

c) Schablonbeloppets storlek . . . . . I - 5780

VII — Rättegångskostnader . . . . . I - 5781

I mål C-369/07,

angående en talan om fördragsbrott enligt artikel 228 EG, som väckts den 3 augusti 2007,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av E. Righini, I. Hadjiyiannis och D.Triantafyllou, samtliga i egenskap av ombud, med delgivningsadress i Luxemburg,

sökande,

mot

Republiken Grekland, företrädd av A. Samoni-Rantou och P. Mylonopoulos, båda i egenskap av ombud, biträdda av V. Christianos, och P. Anestis, dikigoroi,

svarande,

meddelar

DOMSTOLEN (stora avdelningen)

sammansatt av ordföranden V. Skouris, avdelningsordförandena P. Jann, C.W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts och T. von Danwitz samt domarna A. Tizzano och J.N. Cunha Rodrigues, R. Silva de Lapuerta (referent), K. Schiemann och A. Arabadjiev, C. Toader och J.-J. Kasel,

generaladvokat: P. Mengozzi,
justitiesekreterare: handläggaren R. Şereş,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 11 november 2008,

och efter att den 5 februari 2009 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Europeiska gemenskapernas kommission har yrkat att domstolen ska

— fastställa att Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt kommissionens beslut 2003/372/EG av den 11 december 2002 om det

statliga stöd som Grekland har beviljat Olympic Airways (EUT L 132, 2003, s. 1) (nedan kallat det omtvistade beslutet) och enligt artikel 228 EG, genom att inte vidta de åtgärder som krävs för att följa domstolens dom av den 12 maj 2005 i mål C-415/03, kommissionen mot Grekland (REG 2005, s. I-3875), om Republiken Greklands underlåtenhet att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 3 i ovannämnda beslut,

— förelägga Republiken Grekland att till kommissionen betala ett löpande vite om 53 611 euro för varje dag som löper utan att domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, rörande det omtvistade beslutet, följs, från och med avkunnandet av domen i förevarande mål fram till dess att nämnda dom i målet kommissionen mot Grekland följs,

— förelägga Republiken Grekland att till kommissionen betala ett schablonbelopp som motsvarar ett dagsbelopp om 10 512 euro multiplicerat med antalet dagar som fördragsbrottet pågått från och med den dag då domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland meddelades till den dag då dom meddelas i förevarande mål med avseende på det omtvistade beslutet,

— i andra hand, för det fall domstolen skulle finna att stödet faktiskt har återkrävts, förelägga Republiken Grekland att till kommissionen betala ett schablonbelopp som motsvarar ett dagsbelopp om 10 512 euro multiplicerat med antalet dagar som fördragsbrottet pågått från den dag då domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland meddelades till den dag då Republiken Grekland har återkrävt det stöd som förklarats vara olagligt i det omtvistade beslutet,

— förplikta Republiken Grekland att ersätta rättegångskostnaderna.

I — Bakgrund till tvisten

2 Kommissionen antog det omtvistade beslutet den 11 december 2002. Beslutsdelen har följande lydelse:

”Artikel 1

Det omstruktureringsstöd som Grekland har beviljat Olympic Airways i form av

a) lånegarantier beviljade till företaget fram till den 7 oktober 1994 enligt artikel 6 i den grekiska lagen nr 96/75 av den 26 juni 1975,

b) nya lånegarantier på sammanlagt 378 miljoner US-dollar för lån som måste tecknas före den 31 mars 2001 för köp av nya flygplan och för de investeringar som behövdes för omflyttning av Olympic Airways till den nya flygplatsen i Spata,

c) minskning av [Olympic Airways] skuldbörda med 427 miljarder drakmer,

d) omvandling av 64 miljarder drakmer av OA:s skulder till eget kapital, och

e) ett kapitaltillskott på 54 miljarder drakmer minskat till 40,8 miljarder drakmer, i tre rater på 19, 14 och 7,8 miljarder drakmer för år 1995, 1998 respektive 1999

anses vara oförenligt med den gemensamma marknaden i den mening som avses i artikel 87.1 i fördraget eftersom följande villkor, som gällde för det ursprungliga godkännandet av det beviljade stödet, inte längre uppfylls:

a) Ett genomförande fullt ut av omstruktureringsplanen avsedd att ge företaget lönsamhet på lång sikt.

b) Uppfyllande av de 24 specifika åtaganden som förknippades med godkännandet av stödet.

c) Regelbunden övervakning av hur omstruktureringsstödet genomförs.

Artikel 2

Det statliga stöd som Grekland har beviljat i form av tolerans med ihållande utebliven betalning av socialavgifter, moms på bränsle och reservdelar i fråga om Olympic Aviation, hyror på olika flygplatser, flygplatsavgifter på Spata och andra flygplatser samt Spatosimo-skatt, är oförenligt med den gemensamma marknaden.

Artikel 3

1. Grekland skall vidta alla nödvändiga åtgärder för att från stödmottagaren återkräva det stöd på 14 miljarder drakmer (41 miljoner euro) som avses i artikel 1 och som inte är förenligt med fördraget, och det stöd som avses i artikel 2 och som olagligen har ställts till stödmottagarens förfogande.

2. Återkravet skall ske utan dröjsmål och i enlighet med förfarandena i nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa detta beslut. Det stöd som skall återkrävas skall innefatta ränta som löper från den dag stödet stod till stödmottagarens förfogande till den dag det har återbetalats. Räntan skall beräknas på grundval av den referensränta som används vid beräkningen av bidragsekvivalenten inom ramen för regionalstöd.

Artikel 4

Grekland skall inom två månader från delgivningen av detta beslut underrätta kommissionen om vilka åtgärder som har vidtagits för att följa beslutet.

…”

II — Domen i målet kommissionen mot Grekland

3 Kommissionen väckte den 24 september 2003, i enlighet med artikel 88.2 EG, talan om fördragsbrott mot Republiken Grekland avseende verkställigheten av det omtvistade beslutet.

4 I domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland slog domstolen fast följande:

”Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 3 i [det omtvistade beslutet], genom att inte inom den föreskrivna fristen vidta alla nödvändiga åtgärder för att återkräva det stöd som har förklarats vara olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden – med undantag för det stöd som rör avgifterna till det nationella organet för social trygghet.”

III — Det administrativa förfarandet

5 Kommissionen riktade den 18 maj 2005 ett meddelande till Republiken Grekland i vilket den bad Grekland att inkomma med upplysningar om de åtgärder som vidtagits för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

6 Nämnda medlemsstat angav i sitt svar av den 2 juni 2005 att åtgärder för att återkräva stödet hos Olympic Airways förbereddes och att förfarandena för återkrav skulle komma att avslutas inom några månader tack vare försäljning av aktier och andelar i Olympic Airways. Republiken Grekland angav även att verkställigheten av föreläggandet att återkräva 41 miljoner euro, vilket anges i artikel 1 i det omtvistade beslutet, hade inhiberats av förvaltningsdomstolen i Aten i avvaktan på utgången av det

mål om en talan om ogiltigförklaring som väckts av Olympic Airways mot det omtvistade beslutet vid Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt.

7 Genom skrivelse av den 8 juli 2005 förklarade Republiken Grekland återigen att regeringens tjänstemän hade nått slutskedet i förfarandet för att återkräva det aktuella stödet.

8 Genom formell underrättelse av den 18 oktober 2005 inledde kommissionen det förfarande som föreskrivs i artikel 228 EG avseende Greklands underlåtenhet att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

9 I sitt svar av den 19 december 2005 meddelade Republiken Grekland kommissionen att den bestred påståendet att kommissionen inte hade underrättats om de åtgärder som vidtagits för att följa nämnda dom. Republiken Grekland påpekade att de nationella myndigheterna på ett riktigt sätt och utan dröjsmål inlett förfarandet för att återkräva det i den omtvistade domen avsedda stödet.

10 Kommissionen sände den 4 april 2006 ett motiverat yttrande till Republiken Grekland, vilket delgavs nämnda medlemsstat den 10 april 2006. Kommissionen anmodade i det motiverade yttrandet Republiken Grekland att vidta nödvändiga åtgärder för att följa den aktuella domen inom två månader från mottagandet av det motiverade yttrandet. I det motiverade yttrandet preciserades även att för det fall kommissionen behövde väcka talan vid domstolen enligt artikel 228 EG, skulle den ange storleken på det löpande vitet och på schablonbeloppet.

11 Republiken Grekland besvarade det motiverade yttrandet genom skrivelse av den 9 juni 2006, i vilken de upplysningar som lämnats i tidigare skrivelser upprepades. Republiken Grekland uppgav för övrigt att Olympic Airways ingett ett administrativt klagomål och att det förelåg svårigheter vad gällde slutförandet av de nationella förfarandena för att återkräva det omtvistade stödet

12 Under dessa omständigheter beslutade kommissionen att väcka talan vid domstolen.

13 Genom dom av den 12 september 2007 i mål T-68/03, Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot kommissionen (REG 2007, s. II-2911), ogiltigförklarade förstainstansrätten artiklarna 2 och 3 i det omtvistade beslutet i de delar som avser dels toleransen i fråga om de fortlöpande uteblivna betalningarna av de flygplatsavgifter som Olympic Airways var skyldigt Atens internationella flygplats, dels toleransen i fråga om de fortlöpande uteblivna betalningarna av den mervärdesskatt som företaget Olympic Aviation var skyldigt att betala för bränsle och reservdelar. Talan ogillades i övrigt.

IV — Förfarandet vid domstolen

A — *De stödbelopp som talan avser*

14 Kommissionen har i sin replik preciserat att med beaktande av förstainstansrättens dom i det ovannämnda målet Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot kommissionen återstår följande stödbelopp – utan ränta – att återkräva:

— 41 miljoner euro med stöd av artikel 1 i det omtvistade beslutet,

— 2,5 miljoner euro i utestående hyra vid vissa flygplatser,

— 61 miljoner euro avseende den så kallade spatosimoskatten, och

— 28,9 miljoner euro avseende kvittning av skulder mellan Republiken Grekland och Olympic Airways eller mellan vissa flygplatser och nämnda företag gällande flygplatsavgifter.

15 Vad avser det sista av dessa stödbelopp har kommissionen den 26 november 2008 i sitt svar på en skriftlig fråga från domstolen, som ställdes den 14 november 2008, bekräftat att det belopp om 28,9 miljoner euro som anges i punkt 209 i det omtvistade beslutet inte ska återkrävas då detta belopp inte i sig utgör statligt stöd.

B — *De skriftliga uppgifter som lämnats som svar på domstolens frågor*

16 Den 20 oktober 2008 begärde domstolen, med stöd av artikel 54a i rättegångsreglerna, att Republiken Grekland skulle precisera, bland annat, på vilket sätt och på vilken rättslig grund de stödbelopp som enligt artiklarna 1 och 2 i det omtvistade beslutet skulle återkrävas från Olympic Airways hade kvittats mot statens skulder till nämnda företag.

17 Republiken Grekland svarade den 31 oktober 2008 och angav att vissa av Olympic Airways skulder, däribland det kapitaltillskott som avses i artikel 1 i det omtvistade beslutet och saldot av den så kallade spatosimoskatten samt en faktura från luftfartsstyrelsen på ett belopp om 176 802 euro, hade kvittats mot ersättningar som företaget hade tilldömts enligt skiljedomar. De aktuella ersättningarna tilldömdes företaget av en skiljedomstol som hade upprättats med stöd av en skiljedomsklausul enligt artikel 27 i lagdekret 3560/1956 om godkännande av avtal som ingåtts mellan Aristote Onasis och staten.

18 Republiken Grekland har angett att i den första skiljedomen nr 57/2006 av den 6 december 2006, om den första talan som hade väckts den 20 mars 2006 (nedan kallad

skiljedomen av den 6 december 2006), tilldömdes Olympic Airways följande ersättningar:

— 37 051 392 euro för att ha tvingats lämna Ellinikoflygplatsen i förtid,

— 17 996 655 euro för flyttningen till den nya flygplatsen,

— 75 615 756 euro för de olägenheter som orsakats på grund av installationsarbeten vid Atens internationella flygplats,

— 1 375 707 euro för den skada som åsamkats på grund av förseningar med installationsarbeten på Atens internationella flygplats, vilket fått till följd att Olympic Airways tvingats använda anläggningarna vid Ellinikoflygplatsen och underhålla dessa,

— 183 300 000 euro för högre driftskostnader vid Atens internationella flygplats mellan den 29 mars 2001 och den 31 december 2005 jämfört med driftskostnaderna vid Ellinikoflygplatsen,

— 88 026 000 euro för särskilda driftskostnader med anledning av längre väntetider vid Atens internationella flygplats jämfört med den gamla flygplatsen mellan den 29 mars 2001 och den 31 december 2005;

— 3 753 472 euro för skyldigheten att täcka de kostnader som är förenade med vägtullar för den motorväg som måste användas för att komma till flygplatsen i Spata via Attiki, och

— 250 000 000 euro för bundna tillgångar.

19 Enligt Republiken Grekland uppskattades, i den första skiljedomen, den totala skada som Olympic Airways åsamkats och som skulle ersättas till 657 118 982 euro. Till följd av vissa rättelser kom ersättningsbeloppet att uppgå till 563 896 458 euro, inklusive dröjsmålsränta enligt lag.

20 Republiken Grekland har påpekat att de belopp som tilldömts Olympic Airways och företagets skulder till staten därefter har kvittats. Bland de belopp som kvittats finns återbetalningen av det stöd som avses i artikel 1 i det omtvistade beslutet samt betalningen av saldot för den så kallade spatosimoskatten och den skuld på 176 802 euro för fakturan från luftfartsstyrelsen som avses i artikel 2 i nämnda beslut.

21 Republiken Grekland har tillagt att från och med augusti 2007 har staten utfärdat ett visst antal betalningsorder till Olympic Airways på grundval av skiljedomar till den sistnämndas fördel. Dessa belopp har inte kunnat utbetalas till det aktuella företaget på grund av dess skulder, inbegripet det ovannämnda stödet. Skattemyndigheten var enligt lag skyldig att kvitta företagets skulder mot belopp som skulle utbetalas till detsamma. Den första betalningsordern var tillräcklig för att helt kvitta företagets skulder enligt det omtvistade beslutet (ett belopp om totalt 120 miljoner euro inklusive ränta).

22 Republiken Grekland har påpekat att den första betalningsordern, om ersättning som tilldömts i skiljedomen av den 6 december 2006, var handling 2516/31.8.2007, avseende ett belopp om 601 289 003 euro. Detta belopp hade erhållits genom att lägga till den lagstadgade räntan och dra ifrån ett belopp om 11 550 577 euro från det totala beloppet om 612 839 581 euro.

23 Republiken Grekland har uppgett att de olika kvittningarna skett genom följande bokföringstransaktioner:

— 2922 DOY/FAVE, avseende återbetalningen (inklusive ränta) av ökningen av kapital (artikel 1 i det omtvistade beslutet), genom kvittning mot en motsvarande del av betalningsorder 2516/31.8.2007, med ett belopp om 601 289 003 euro.

— 2927–2933 och 2940 DOY/FAVE, avseende betalning (inklusive ränta) av den så kallade spatosimoskatten (artikel 2 i det omtvistade beslutet) genom kvittning mot en motsvarande del av betalningsorder 2516/31.8.2007.

— 2926 DOY/FAVE, avseende betalning av utestående hyra till luftfartsstyrelsen med ett belopp om 176 802 euro (faktura nr 3307/98), genom kvittning mot en motsvarande del av betalningsorder 2516/31.8.2007.

V — Fördragsbrottet

A — *Föremålet för talan*

24 Domstolen anger inledningsvis att mot bakgrund av förstainstansrättens dom i det ovannämnda målet Olympiaki Aeroporia Ypiresies mot kommissionen och med beaktande av kommissionens uppgifter avseende stödbeloppet i punkt 209 i det omtvistade beslutet, avser tvisten mellan parterna fortfarande genomförandet av artikel 1 i det omtvistade beslutet (kapitaltillskott) samt genomförandet av två av kraven i artikel 2 i beslutet, nämligen återbetalningen av den så kallade spatosimoskatten och hyror till olika flygplatser.

B — *Åtgärder för att följa domen i målet kommissionen mot Grekland*

1. Parternas argument

25 Kommissionen har anfört att Republiken Grekland inte har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

26 Kommissionen har påpekat att den enda grund som en medlemsstat som inte har återkrävt olagligt stöd kan åberopa till sitt försvar är att det föreligger ett absolut hinder för verkställighet av beslutet om återkrav av stödet och att en medlemsstat som vid verkställigheten av ett sådant beslut möter oförutsedda och oförutsägbara svårigheter ska underställa kommissionen dessa problem för bedömning.

27 Kommissionen har hävdat att Republiken Grekland aldrig har gjort gällande att det föreligger ett absolut hinder för att återkräva det aktuella stödet, utan endast att det föreligger rättsliga och praktiska svårigheter. Återkravet ska visserligen ske i enlighet med de förfaranden som föreskrivs i nationell lagstiftning, men beslutet ska verkställas omedelbart och effektivt. Det är nämligen inte tillräckligt att inleda ett förfarande för återkrav, utan detta förfarande måste leda till konkreta resultat.

28 Kommissionen har i sin replik gjort gällande att den informerades om ett förfarande för återbetalning av det omtvistade stödet för första gången genom Republiken Greklands svaromål, vilket ingavs till domstolen den 23 oktober 2007. Medlemsstaten i fråga hade aldrig tidigare hävdat att den skulle ha återkrävt nämnda stöd. De enda åtgärder som kommissionen hade informerats om var de preliminära beräkningarna av vissa stödkategorier och att dessa hade registrerats som skulder till staten.

29 Då kommissionen inte har erhållit någon förklaring i detta avseende har den förklarat att den inte kan godta vare sig beräkningen av de belopp som påstås ha betalats eller de bevis avseende återkravet av det omtvistade stödet som Republiken Grekland har ingett.

30 De handlingar som ingetts för att visa att såväl den så kallade spatosimoskatten som flygplatshyror har återkrävts består nämligen av en förklaring från luftfartsstyrelsen från den 2 oktober 2007. Enligt nämnda förklaring har dessa skulder ”antingen betalats eller kvittats, eller överförts till skattemyndigheterna för att fastställas och återkrävas i enlighet med lagen om indrivning av offentliga fordringar”.

31 En sådan handling kan emellertid enligt kommissionen inte utgöra bevis på en giltig återbetalning. Svaranden har under alla omständigheter inte lagt fram några konkreta bevis avseende kontorörelserna, som visar att de aktuella beloppen verkligen har betalats. De handlingar som bifogades Republiken Greklands svar på det motiverade

yttrandet innehåller inte heller tillräckligt exakta uppgifter om att de olika stödbeloppen har återkrävts på ett effektivt sätt.

32 Kommissionen har uppgett att den av de nationella myndigheterna senare tillhandahållits avskrifter av skiljedomar, men utan stödjande handlingar eller förklaringar avseende det sätt på vilket de belopp som tilldömts Olympic Airways har beräknats. Det kan därför ifrågasättas på vilket sätt de utdömda ersättningarna kan ha ett verkligt samband med statens skyldigheter mot nämnda företag med avseende på nyttjandet av den gamla flygplatsen i Aten.

33 Kommissionen har även ifrågasatt giltigheten av det åberopade återkravet. I de handlingar som ingetts av svaranden anges nämligen antingen en betalning av skulden eller en kvittning av fordringar och skulder. Oberoende av den omständigheten att en eventuell kvittning inte ägde rum förrän i oktober 2007 har de nationella myndigheterna inte visat på vilken rättslig grund staten hade skulder till Olympic Airways.

34 Enligt kommissionens mening har Olympic Airways, för det fall domstolen skulle finna att ett återkrav av stödet har skett, inte varit i stånd att återbetala de aktuella beloppen utan att tillföras nytt stöd.

35 Republiken Grekland har påstått att samtliga stödbelopp återkrävdes under augusti och september 2007. Hela den ersättning som Olympic Airways tilldömdes av skiljedomstolen kvittades mot företagets restskulder till staten. Bland de skulder som kvittades finns den restskuld som avser det i det omtvistade beslutet angivna stödet.

36 Republiken Grekland har tillagt att den redan under mars 2006 informerade kommissionen om att Olympic Airways påkallat skiljedom avseende skadestånd vid skiljedomstolen och att den för att informera kommissionen hade skickat avskrifter av skiljedomarna den 29 januari 2009.

37 Republiken Grekland har gjort gällande att den informerade kommissionen om hur de förfaranden som hade genomförts för att återkräva de omtvistade beloppen utvecklades. Kommissionen har inte, trots att de transaktioner som skulle genomföras var komplexa, föreslagit någon som helst form av hjälp för att de frågor avseende vilka svarandestaten sökt samverkan med kommissionen skulle kunna lösas i samförstånd, särskilt vad gäller fastställande av storleken på de belopp som skulle återkrävas och det sätt på vilket detta skulle ske över tiden.

38 Vad avser det belopp om 41 miljoner euro som anges i artikel 1 i det omtvistade beslutet har Republiken Grekland förklarat att detta belopp, inklusive upplupen ränta, återkrävdes den 31 augusti 2007.

39 Vad avser den så kallade spatosimoskatten har Republiken Grekland anmärkt att en betydande del av denna skatt, nämligen ett belopp om 22 806 159 euro, reglerades innan det omtvistade beslutet antogs. Bevis på nämnda betalning skickades till kommissionen redan under 2003. Saldot på denna skuld, det vill säga ett belopp om 38 192 997 euro, fastställdes av skattemyndigheten i enlighet med lagen om återvinning av offentliga fordringar. Detta belopp, ökat med ränta till ett belopp om 11 336 120 euro, återkrävdes den 18 oktober 2007. Det totala beloppet av skatten uppgick således till 49 529 117 euro.

40 Republiken Grekland har angett att av det stödbelopp som avser hyror (2 472 719 euro) betalade Olympic Airways ett belopp om 1 818 027 euro år 2006, och det resterande beloppet återbetalades år 2007.

41 Republiken Grekland har tillagt att åtgärderna för återbetalning av de belopp som avses i det omtvistade beslutet på intet sätt utgör nytt statligt stöd och att dessa transaktioner i vart fall inte kan vara föremål för förevarande tvist.

2. Domstolens bedömning

42 För att kunna avgöra huruvida Republiken Grekland har vidtagit de åtgärder som är nödvändiga för att följa den ovannämnda domen i målet kommissionen mot Grekland ska det kontrolleras huruvida de stödbelopp som fortfarande är tvistiga har återbetalats av det stödmottagande företaget.

43 Vad avser den frist inom vilken nämnda dom skulle ha följts erinrar domstolen om att enligt fast rättspraxis är referenstidpunkten för att bedöma huruvida det föreligger ett fördragsbrott enligt artikel 228 EG utgången av den frist som har angetts i det, med stöd av samma bestämmelse, avgivna motiverade yttrandet (se dom av den 12 juli 2005 i mål C-304/02, kommissionen mot Frankrike, REG 2005, s. I-6263, punkt 30, av den 18 juli 2006 i mål C-119/04, kommissionen mot Italien, REG 2006, s. I-6885, punkt 27, och av den 18 juli 2007 i mål C-503/04, kommissionen mot Tyskland, REG 2007, I-6153, punkt 19).

44 I förevarande mål är det utrett att svaranden vid utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrandet, det vill säga den 10 juni 2006, inte hade följt domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

45 Vad avser det svar på det motiverade yttrande i vilket Republiken Grekland informerade om åtgärder för att återkräva de olika stödbeloppen, samtidigt som den angav att Olympic Airways hade ingett ett administrativt klagomål och gjorde gällande att det fanns svårigheter vad gällde fastställandet av de belopp som skulle återbetalas samt att förfarandena för återbetalningen var komplexa, är det tillräckligt att erinra om att enligt fast rättspraxis kan en medlemsstat inte åberopa bestämmelser, praxis eller förhållanden i sin interna rättsordning som grund för att underlåta att iaktta

skyldigheter som följer av gemenskapsrätten (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Tyskland, punkt 38, och dom av den 10 januari 2008 i mål C-70/06, kommissionen mot Portugal, REG 2008, s. I-1, punkt 22).

46 Republiken Greklands argument att förfarandet för återkrav hade hindrats på grund av att kommissionen inte samarbetade kan heller inte godtas.

47 De stödbelopp som ska återkrävas framgår nämligen med tillräcklig tydlighet dels av artiklarna 1–3 i det omtvistade beslutet, dels av punkterna 206–208 i nämnda beslut.

48 Domstolen har dessutom slagit fast att det inte i någon gemenskapsrättslig bestämmelse föreskrivs att kommissionen ska fastställa det exakta stödbelopp som ska återbetalas när den förordnar att ett stöd som har förklarats vara oförenligt med den gemensamma marknaden ska återbetalas. Det är tillräckligt att kommissionens beslut innehåller uppgifter som gör det möjligt för beslutets adressat att själv utan alltför stora svårigheter fastställa detta belopp (se dom av den 12 oktober 2000 i mål C-480/98, Spanien mot kommissionen, REG 2000, s. I-8717, punkt 25, och av den 18 oktober 2007 i mål C-441/06, kommissionen mot Frankrike, REG 2007, s. I-8887, punkt 29).

49 Kommissionen kunde således under dessa omständigheter nöja sig med att fastställa skyldigheten att återbetala stödbeloppen i fråga och överlåta åt de behöriga nationella myndigheterna att ombesörja beräkningen av de exakta stödbelopp som skulle återbetalas, inbegripet ränta på dessa belopp (se, domen i det ovannämnda målet Spanien mot kommissionen, punkt 26, och dom av den 14 februari 2008 i mål C-419/06, kommissionen mot Grekland, punkt 46).

50 Domstolen finner att Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt artikel 228.1 EG.

VI — De ekonomiska sanktionerna

51 Kommissionens yrkanden om föreläggande av ett löpande vite och ett schablonbelopp grundar sig på kommissionens meddelande SEK(2005) 1658 av den 13 december 2005 (EUT C 126, 2007, s. 15).

A — *Yrkandet om löpande vite*

1. Parternas argument

52 Kommissionen har yrkat att domstolen ska förelägga Republiken Grekland att, från och med avkunnandet av domen i förevarande mål till dess att fördragsbrottet har upphört, betala ett löpande vite om 53 611 euro för varje dag som löper utan att Grekland följer domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

53 Kommissionen anser att ett sådant löpande vite på ett riktigt sätt speglar den påtalade överträdelsens svårighetsgrad och varaktighet och beaktar kravet på att säkerställa att sanktionen har en återhållande och avskräckande verkan. För att bestämma överträdelsens svårighetsgrad har kommissionen tillämpat en koefficient om 12 på grundval av dels betydelsen av de gemenskapsregler som överträtts, dels konsekvenserna av denna överträdelse för allmänna och enskilda intressen.

54 Kommissionen har angett att överträdelsen fram till dess talan väcktes hade varat i 17 månader. Vid beräkningen av denna tid har emellertid inte överträdelsens faktiska varaktighet fram till dess domstolen avkunnar dom beaktats, varför kommissionen överlåter åt domstolen att fastställa en längre varaktighet.

55 Kommissionen har vad gäller storleken på det löpande vite som yrkats preciserat att om detta belopp beräknas genom att ett enhetligt basbelopp om 600 euro per dag multipliceras med en koefficient 12 för svårighetsgrad och en koefficient 1,7 för varaktighet, det vill säga 0,1 per månad, samt en koefficient 4,38 (faktor n), som tar hänsyn till svarandemedlemsstatens betalningsförmåga, leder denna beräkning till beloppet 53 611 euro.

56 Republiken Grekland anser att hela det statliga stöd som ska återkrävas har återkrävts inom en rimlig frist, varför yrkandena avseende ett löpande vite och ett schablonbelopp saknar mening.

57 Republiken Grekland har påstått att det löpande vite som yrkats under alla omständigheter är oproportionerligt och ska minskas på lämpligt sätt, för det fall domstolen skulle finna att medlemsstaten inte helt följt domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

2. Domstolens bedömning

a) Inledande anmärkningar

58 Sedan domstolen konstaterat att Republiken Grekland inte vidtagit några åtgärder för att följa domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland inom den i det motiverade yttrandet angivna fristen, har den enligt artikel 228.2 tredje stycket EG möjlighet att förelägga medlemsstaten att betala ett löpande vite och/eller ett schablonbelopp.

59 Vad gäller föreläggande av ett löpande vite har domstolen slagit fast att denna sanktion endast kan motiveras såvida det fördragsbrott fortbestår som består i att en tidigare dom från domstolen inte har följts fram till domstolens prövning av de faktiska

omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovannämnda målen kommissionen mot Italien, punkterna 33, 45 och 46, samt kommissionen mot Tyskland, punkt 40).

60 Domstolen ska därför pröva huruvida så är fallet.

b) Fördragsbrottets varaktighet

61 För att avgöra huruvida det fördragsbrott som läggs svaranden till last har pågått fram till domstolens prövning av de faktiska omständigheterna ska de åtgärder som enligt svarandemedlemsstaten vidtagits efter den frist som angavs i det motiverade yttrandet bedömas.

62 Republiken Grekland har påstått att de omtvistade stödbeloppen har återbetalats genom ömsesidiga kvittningar av skulder och fordringar mellan Olympic Airways och staten.

63 För att visa hur stödbeloppen har återbetalats genom ett sådant förfarande har Republiken Grekland ingett ett antal intyg och förklaringar till domstolen. Det rör sig särskilt om följande handlingar:

— Bilaga B. 11 till Republiken Greklands svaromål (intyg från ekonomi- och finansministeriet av den 18 oktober 2007 om betalning av Olympic Airways fastställda skulder).

— Bilaga 2 till Republiken Greklands duplik (verifikation av situationen beträffande skulderna till staten från ekonomi- och finansministeriet, upprättad den 29 januari 2008).

— Bilaga E. 1 till svaret på domstolens skriftliga frågor (meddelande av den 31 oktober 2008 om betalning av skulder, upprättat av ekonomi- och finansministeriet för Olympic Airways räkning).

— Bilaga E. 6, handling 16, i det ovannämnda svaret (intyg av ekonomi- och finansministeriet av den 27 augusti 2007 avseende avdrag av belopp i samband med betalningsorderna).

— Tio bokföringstransaktioner från den 30 mars 2006 och den 31 augusti 2007, vilka åberopats i nämnda svar och som har rubriken ”betalningar med kvittningsverkan”.

64 Under dessa omständigheter ska det undersökas, i första hand, huruvida kvittning kan utgöra ett lämpligt medel att uppfylla en skyldighet att återbetala ett statligt stöd och, om så är fallet, i andra hand, huruvida en sådan kvittning faktiskt har skett i förevarande fall.

c) Huruvida återbetalning kan ske på annat sätt än genom betalning i pengar

65 Vad avser sättet att verkställa det omtvistade beslutet och domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland ska det erinras om att det i artikel 14.3 i rådets förordning (EG) nr 659/1999 av den 22 mars 1999 om

tillämpningsföreskrifter för artikel 93 i EG-fördraget (EGT L 83, s. 1) föreskrivs att återkravet ska verkställas utan dröjsmål och enligt den berörda medlemsstatens förfaranden enligt nationell lagstiftning, förutsatt att dessa förfaranden gör det möjligt att omedelbart och effektivt verkställa kommissionens beslut.

66 Detta var anledningen till att domstolen i dom av den 12 december 2002 i mål C-209/00, kommissionen mot Tyskland (REG 2002, s. I-11695), punkt 32, preciserade att eftersom det inte finns några gemenskapsrättsliga bestämmelser om förfarandet för återkrav av stöd som utbetalats utan grund ska sådant stöd i princip återkrävas i enlighet med bestämmelserna i nationell rätt.

67 En medlemsstat som enligt ett kommissionsbeslut är skyldig att återkräva olagligt stöd får följaktligen välja hur detta ska ske, förutsatt att de valda åtgärderna inte inverkar menligt på gemenskapsrättens tillämplighet och verkan (se domen av den 12 december 2002 i det ovannämnda målet kommissionen mot Tyskland, punkt 34).

68 Härav följer att kvittning, om detta förfarande för att fullgöra skyldigheter föreskrivs i nationell rätt, i princip kan utgöra ett lämpligt medel genom vilket statligt stöd kan återkrävas.

69 Republiken Grekland har påpekat att bestämmelserna i den grekiska civillagen innehåller ett sådant förfarande.

70 Vad avser den materiella grunden för den kvittning som åberopats har svaranden efter domstolens frågor inkommit med en avskrift av skiljedomen av den 6 december 2006, enligt vilken staten har dömts att utge ett visst antal ersättningar till Olympic Airways.

71 Det framgår av nämnda skiljedom att skiljedomstolen bland annat slagit fast att Olympic Airways åsamkats ekonomisk skada med anledning av att företaget tvingats lämna Ellinikoflygplatsen i förtid, att det tvingats flytta till den nya flygplatsen i Spata, med anledning av installationsarbetena vid denna flygplats, ytterligare och särskilda kostnader för driften av denna flygplats samt bindningen av tillgångar.

72 Utan att det påverkar tillämpningen av de gemenskapsrättsliga bestämmelserna om statligt stöd kan det därför i förevarande mål konstateras att Republiken Grekland har visat att Olympic Airways hade exigibla fordringar som uppgick till 601 289 003 euro. Detta belopp överstiger klart alla de aktuella stödbeloppen.

73 Mot bakgrund av den återbetalningsskyldighet som fastslogs i det omtvistade beslutet och i domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland ska domstolen under dessa omständigheter undersöka huruvida den åberopade kvittningen har genomförts på ett sådant sätt att den ovannämnda skyldigheten fullgjorts.

d) Bevisbördan

74 Enligt domstolens rättspraxis ankommer det på kommissionen att inom ramen för ett förfarande enligt artikel 228 EG förse domstolen med de uppgifter som den behöver för att kunna bedöma i vilken utsträckning en medlemsstat har följt en fördragsbrottsdom (se dom av den 4 juli 2000 i mål C-387/97, kommissionen mot Grekland, REG 2000, s. I-5047, punkt 73).

75 Eftersom kommissionen i det ovannämnda förfarandet har lagt fram tillräcklig bevisning för att fördragsbrottet fortfarande kvarstår, ankommer det på den berörda medlemsstaten att på ett sakligt och detaljerat sätt bemöta de presenterade uppgifterna och de slutsatser som dragits med stöd av dessa samt visa att fördragsbrottet har upphört (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 56).

76 Det ska erinras om att kommissionen, vad avser dess påståenden i förevarande mål, inte endast under det skriftliga förfarandet, utan även under förhandlingen avvisat det valda kvittningsförfarandet. Kommissionen har särskilt upprepat att de åtgärder som svaranden underrättade kommissionen om var otillräckliga för att visa att det omtvistade beslutet och domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland hade genomförts.

77 Kommissionen har under förhandlingen, till följd av en fråga från domstolen, särskilt preciserat att även om kvittning som rättslig mekanism i princip kan godtas, så kan det sätt på vilken den påstådda kvittningen ägt rum i förevarande mål inte godtas.

78 Även om de ersättningsbelopp som skiljedomstolen tilldömde Olympic Airways var riktiga, så borde företaget ha haft avräkningsnotor som visade att kvittningen verkligen hade ägt rum. En förklaring om att stödbeloppen har kvittats är i detta avseende inte tillräcklig.

79 Vad gäller kvaliteten på bevisningen avseende verkställandet av ett beslut enligt vilket olagligt stöd ska återkrävas har domstolen slagit fast att när en medlemsstat återkräver sådant stöd på annat sätt än genom betalning i pengar ska medlemsstaten förse kommissionen med de uppgifter som den behöver för att kunna kontrollera att de valda åtgärderna utgör ett lämpligt verkställande av beslutet i fråga (se dom av den 12 december 2002 i det ovannämnda målet kommissionen mot Tyskland, punkt 40).

80 Domstolen har vidare preciserat, i punkt 43 i förevarande dom, att en medlemsstat visserligen får återkräva olagligt stöd på annat sätt än genom betalning i pengar. Medlemsstaten måste emellertid se till att de valda åtgärderna ger tillräckliga möjligheter till insyn, så att kommissionen kan försäkra sig om att den snedvridning av konkurrensen som stödet i fråga gett upphov till kan undanröjas genom åtgärderna i fråga och att gemenskapsrätten därigenom respekteras fullt ut.

81 Domstolen har vidare, i punkterna 57 och 58 i förevarande dom, tillagt att dessa åtgärder följaktligen måste leda till samma resultat som en återbetalning genom kapitalöverföring och att varje åtgärd som vidtas för att fullgöra skyldigheten att återkräva ett olagligt stöd således måste kunna leda till ett återställande av de konkurrensvillkor som snedvridits genom det olagliga stödet och att det måste vara möjligt för kommissionen och andra berörda att fastställa att det rör sig om en sådan åtgärd.

82 Mot bakgrund av det ovan anförda ska domstolen kontrollera huruvida Republiken Grekland genom de ingivna handlingarna har styrkt att den har verkställt det omtvistade beslutet och domen av den 12 maj 2005 i det ovan nämnda målet kommissionen mot Grekland vad avser de tre kategorier av stöd som är föremål för talan.

e) Det stödbelopp som utgörs av kapitaltillskott

83 I enlighet med artikel 3.1 i det omtvistade beslutet, jämförd med artikel 1 i detsamma, ska Republiken Grekland återkräva ett belopp om 41 miljoner euro från Olympic Airways med anledning av nämnda kapitaltillskott.

84 Republiken Grekland har påstått att återbetalningen av detta belopp har skett genom kvittning och det ska därför kontrolleras huruvida denna transaktion styrks av de ingivna handlingarna, i enlighet med de principer som angetts i punkterna 79–81 i förevarande dom.

85 Svaranden har bland annat ingett ett meddelande från ekonomi- och finansministeriet av den 31 oktober 2008, ställt till Olympic Airways.

86 Det framgår av ordalydelsen i detta meddelande att ”den skuld på 41 085 840 euro som fastställts i enlighet med lagen om indrivning av offentliga fordringar och som följer av skyldigheten att återbetala det kapitaltillskott som utbetalades till företaget den 9 oktober 1998 har betalats i sin helhet (kapitalbelopp och ränta) den 31 augusti 2007 genom kvittning, enligt nota nr 2922. Genom denna skedde kvittning mot ett belopp som annars skulle ha utbetalats av skattemyndigheten till Olympic Airways med anledning av en skuld som staten har och som framgår av betalningsorder nr 2516/31 augusti 2007”, vilken har utställts av Republiken Grekland med ett belopp om 601 289 003 euro till Olympic Airways på grundval av skiljedomen av den 6 december 2006.

87 Republiken Grekland har vidare bekräftat att med avseende på den fordran som Olympic Airways hade på staten och som följer av nämnda skiljedom var de nationella myndigheterna enligt lag skyldiga att kvitta företagets skulder mot det belopp som skulle utbetalas till Olympic Airways.

88 Svaranden har genom nämnda handling bevisat att återbetalningen av det stödbelopp som utgörs av kapitaltillskott har ägt rum.

f) Det stödbelopp som utgörs av den så kallade spatosimoskatten

89 I enlighet med artikel 3.1 i det omtvistade beslutet är Republiken Grekland skyldig att från Olympic Airways återkräva bland annat stöd bestående i tolerans av fortsatt utebliven betalning från företagets sida av skatten för modernisering och utveckling av flygplatser, kallad spatosimoskatten, till ett sammanlagt belopp om 60 999 156 euro (punkt 208 i beslutet).

90 Svaranden har påstått att en del av detta belopp, nämligen 22 806 158 euro återbetalades innan det omtvistade beslutet antogs. Det ska emellertid noteras att

även om denna återbetalning ägde rum innan domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland avkunnades, så har Republiken Grekland hur som helst inte inkommit med några bevis till stöd för detta påstående.

91 Vad gäller skrivelsen från luftfartsstyrelsen av den 2 oktober 2007, vilken återfinns i bilaga B.15 i Republiken Greklands svaromål och i vilken det anges att Olympic Airways har gjort utbetalningar på sammanlagt 22 806 158 euro som betalning för den så kallade spatosimoskatten, anges nämligen att Olympic Airways den 24 september 1999 betalade ett belopp om 3 445 793 euro och den 29 juni 2001 ett belopp om 19 360 365 euro.

92 Oberoende av den omständigheten att de påstådda utbetalningarna skedde i god tid innan talan väcktes i det mål som gav upphov till domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, i vilken domstolen slog fast att det omtvistade beslutet inte hade verkställts, ska det emellertid anges att det i den ovannämnda skrivelsen av den 2 oktober 2007 endast bekräftas att Olympic Airways faktiskt har betalt nämnda belopp, och skrivelsen utgör således inte bevis på att stödet har återbetalats.

93 Slutligen kan inte heller de bevis på betalning som åberopats i den skrivelse av den 26 juni 2003 som ministeriet för transport och kommunikation skickade till kommissionen och som återfinns i bilaga B.19 i svaromålet utgöra tillräckliga bevis. Vad avser de betalningsorder som utställts av Olympic Airways och som bifogats denna skrivelse ska det konstateras att, i likhet med vad kommissionen har gjort gällande, det inte på någon av dessa finns en stämpel från den bank som skulle ha mottagit betalningen i därför avsedd ruta. De handlingar som ingetts är dessutom från juni 2001 och i inget fall är någon handling daterad den 24 september 1999, vilket är det datum då en del av det sammanlagda beloppet om 22 806 158 euro skulle ha betalats enligt den ovannämnda skrivelsen av den 2 oktober 2007.

94 Svarandestaten har således inte styrkt att ett belopp på 22 806 158 euro avseende den så kallade spatosimoskatten har återbetalats.

95 Vad avser det resterande beloppet av denna skatt (38 192 997 euro) har Republiken Grekland bland annat ingett ovannämnda meddelande från ekonomi- och finansministeriet till Olympic Airways av den 31 oktober 2008.

96 Det framgår av ordalydelsen i nämnda meddelande att Olympic Airways skulder avseende spatosimoskatten för den period som avses i det omtvistade beslutet ”har betalats i sin helhet den 31 augusti 2007 genom kvittningsnotorna nr 2927, nr 2928, nr 2929, nr 2930, nr 2931, nr 2932, nr 2933 och nr 2940, genom vilka kvittning skett mot ett belopp som Olympic Airways i annat fall skulle ha behövt betala till skattemyndigheten på grund av en skuld till staten och som framgår av betalningsorder nr 2516/31/augusti 2007”.

97 Svaranden har genom denna handling styrkt att det resterande beloppet av den så kallade spatosimoskatten har betalats.

98 Av vad som sagts ovan framgår att Republiken Grekland inte har styrkt att ett stödbelopp om 22 806 158 euro avseende den så kallade spatosimoskatten har återbetalts av Olympic Airways.

g) Det stödbelopp som avser flygplatshyror

99 I enlighet med artikel 3.1 i det omtvistade beslutet ska Republiken Grekland hos Olympic Airways återkräva det stöd som utgörs av utebliven betalning av flygplatshyror med ett belopp om 2,46 miljoner euro (punkt 206 i beslutet).

100 Vad avser sättet att återkräva denna del av stödet har Republiken Grekland i sitt svaromål dels förklarat att den har återkrävt ett belopp om 1 818 027 euro, dels hänvisat till bland annat de upplysningar som lämnats i svaret på det motiverade yttrandet, enligt vilket fyra fakturor från luftfartsstyrelsen med ett totalt belopp om 1 087 141 euro hade varit föremål för ett antal rättelser och kvittningar.

101 I likhet med vad generaladvokaten konstaterat i punkterna 54–56 i sitt förslag till avgörande framgår det inte med tillräcklig tydlighet av de handlingar som ingetts av Republiken Grekland, det vill säga fakturorna från luftfartsstyrelsen, rättelserna och de nya fakturorna samt förklaringarna avseende kvittningarna av de ömsesidiga fordringarna mellan Olympic Airways och luftfartsstyrelsen, på vilket sätt flygplatshyrorna återbetalades. De tabeller som tillhandahållits i detta avseende är för övrigt motsägelsefulla med avseende på de olika fakturornas belopp och de aktuella perioderna.

102 Dessa handlingar kan således inte användas för att styrka att den påstådda återbetalningen skett.

103 Det återstår att undersöka hur det omtvistade beslutet har genomförts vad avser betalningen av det två övriga fakturorna från luftfartsstyrelsen.

104 Det framgår, vad gäller beloppet om 176 082 euro som motsvarar luftfartsstyrelsens faktura nr 3307/98, av ordalydelsen i ovannämnda meddelande till Olympic Airways från ekonomi- och finansministeriet av den 31 oktober 2008 att detta belopp ”ha[de] betalats i sin helhet den 31 augusti 2007 genom kvittning, enligt nota nr 2926 (med ett totalbelopp om 352 808 euro avseende huvudfordran och ränta). Genom denna skedde kvittning mot ett belopp som annars skulle ha utbetalats av skattemyndigheten till Olympic Airways med anledning av en skuld som staten har och som framgår av betalningsorder nr 2516/31/augusti 2007”.

105 Svaranden har genom denna handling styrkt att det ovannämnda stödbeloppet avseende en del av flygplatshyrorna har återbetalats.

106 Det ska vidare, i likhet med vad generaladvokaten har påpekat i punkt 58 i sitt förslag till avgörande, vad avser återbetalningen av ett belopp om 478 606 euro, vilket motsvarar luftfartsstyrelsens faktura nr 4175/99, anges att genom de handlingar som svaranden har ingett med sitt svaromål, det vill säga ministerdekret av den 2 oktober 2007 om kvittning, en skrivelse från luftfartsstyrelsen till Olympic Airways av den 17 oktober 2007, till vilken bifogats en detaljerad redogörelse för de belopp som kvittats samt en skrivelse från luftfartsstyrelsen till Olympic Airways av den 19 oktober 2007, i vilken det anges att faktura nr 4175/99 med tillägg för ränta har kvittats med stöd av nämnda ministerdekret, är det styrkt att detta belopp avseende flygplatshyrorna har återbetalts.

107 Det omtvistade beslutet har följaktligen genomförts vad avser betalningen av de två ovannämnda fakturorna från luftfartsstyrelsen med ett sammanlagt belopp om 654 688 euro.

108 Det framgår av vad som sagts ovan att Republiken Grekland inte har styrkt att Olympic Airways har återbetalat hela stödbeloppet avseende flygplatshyror.

h) Slutsats

109 Det följer av vad som anförts ovan att Republiken Grekland inte har styrkt att Olympic Airways har återbetalat mer än en del av den så kallade spatosimoskatten (se ovan punkt 94) och en del av flygplatshyrorna (se ovan punkt 102).

110 Domstolen anser under dessa omständigheter att ett föreläggande för Republiken Grekland att betala löpande vite är ett lämpligt ekonomiskt medel för att få denna medlemsstat att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att få det fastslagna fördragsbrottet att upphöra och säkerställa att det omtvistade beslutet samt domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland följts i sin helhet.

B — *Vitesbeloppet*

1. Inledande anmärkningar

111 Det ankommer på domstolen att i varje mål, med beaktande av omständigheterna i det enskilda fallet, bedöma vilka ekonomiska sanktioner som ska vidtas (se dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 86, och av den 14 mars 2006 i mål C-177/04, kommissionen mot Frankrike, REG 2006, s. I-2461, punkt 58).

112 Kommissionens förslag binder således inte domstolen och utgör endast ett hjälpmedel. Även om sådana riktlinjer som de i kommissionens meddelanden inte är bindande för domstolen, bidrar de till att säkerställa insyn, förutsägbarhet och rättssäkerhet vad gäller kommissionens handlande (se domen i det ovannämnda målet kommissionen mot Portugal, punkt 34).

113 Vad avser ett föreläggande om löpande vite har domstolen slagit fast att denna sanktion ska bestämmas med hänsyn till den påtryckning som krävs för att den medlemsstat som underlåtit att följa en fördragsbrottsdom ska förändra sitt agerande och upphöra med fördragsbrottet (se dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 91).

114 Domstolen får inom sitt utrymme för skönsmässig bedömning på området fastställa vitet så att detta dels anpassas efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga (se dom av den 25 november 2003 i mål C-278/01, kommissionen mot Spanien, REG 2003, s. I-14141, punkt 41, och domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 103, och av den 14 mars 2006 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 61).

115 Vid domstolens bedömning är således de grundkriterier som ska beaktas för att säkerställa det löpande vitets karaktär av tvångsmedel i syfte att uppnå en enhetlig och effektiv tillämpning av gemenskapsrätten, i princip, överträdelsens varaktighet, dess svårighetsgrad och den berörda medlemsstatens betalningsförmåga. Vid tillämpningen av dessa kriterier ska särskilt beaktas de konsekvenser som underlåtenheten att följa domen får för enskilda och allmänna intressen samt hur brådskande det är att få den berörda medlemsstaten att uppfylla sina skyldigheter (se domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 104, och domarna av den 14 mars 2006 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 62, och i det ovannämnda målet kommissionen mot Portugal, punkt 39).

2. Överträdelsens varaktighet

116 Det ankommer på domstolen att fastställa överträdelsens varaktighet. Denna varaktighet ska bedömas utifrån den tidpunkt då domstolen bedömer de faktiska omständigheterna, och inte utifrån den tidpunkt då kommissionen väckte talan vid domstolen (se domarna av den 14 mars 2006 i de ovannämnda målen kommissionen mot Frankrike, punkt 71, och kommissionen mot Portugal, punkt 45).

117 Under dessa omständigheter och då Republiken Grekland inte har visat att dess underlåtenhet att följa domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland fullt ut har upphört, kan det konstateras att fördragsbrottet har varat i fyra år, vilket utgör en avsevärd tid.

3. Överträdelsens svårighetsgrad

118 Det ska, i likhet med vad generaladvokaten gjort i punkt 72 i sitt förslag till avgörande, understrykas att bestämmelserna i EG-fördraget om statligt stöd är av grundläggande betydelse vad gäller statligt stöd.

119 De bestämmelser som avses i det omtvistade beslutet och i domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland uttrycker nämligen en av de centrala uppgifter som Europeiska gemenskapen har enligt artikel 2 EG, nämligen att upprätta en gemensam marknad och främja en hög grad av konkurrenskraft och ekonomisk konvergens. Denna uppgift anges även i artikel 3.1 g EG, enligt vilken gemenskapens verksamhet ska innefatta en ordning som säkerställer att konkurrensen inom den inre marknaden inte snedvrids.

120 Betydelsen av de gemenskapsrättsliga bestämmelser som har åsidosatts i förevarande mål kommer bland annat till uttryck genom den omständigheten att återbetalningen av olagligt stöd medför att den snedvridning av konkurrensen som orsakats av den konkurrensfördel som det olagliga stödet medfört undanröjs och mottagaren förlorar genom återbetalningen den fördel han åtnjöt på marknaden i förhållande till sina konkurrenter (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 april 1995 i mål C-350/93, kommissionen mot Italien, REG 1995, s. I-699, punkt 22, och av den 29 april 2004 i mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen, REG 2004, s. I-3925, punkt 75).

121 Det ska tilläggas att kontrollen över stöd som ges till lufttrafikföretag är av särskild betydelse, eftersom den aktuella marknaden till sin natur är gränsöverskridande.

122 Vad avser det fastställda fördragsbrottet i förevarande mål utgör de stödbelopp för vilka svaranden inte har styrkt återbetalning endast en förhållandevis liten del jämfört med

till det totala belopp som avses i det omtvistade beslutet och i domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland.

4. Svarandens betalningsförmåga

123 Vad gäller kommissionens argument att basbeloppet ska multipliceras med en specifik koefficient för Republiken Grekland, har domstolen vid upprepade tillfällen slagit fast att denna beräkningsmetod utgör en lämplig metod för att återspegla en medlemsstats betalningsförmåga samtidigt som en rimlig spännvidd mellan de olika medlemsstaterna behålls (se domarna av den 4 juli 2000 i de ovannämnda målen kommissionen mot Grekland, punkt 88, och kommissionen mot Spanien, punkt 59, samt dom av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 109, och domen av den 14 mars 2006 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 75).

5. Slutsats

124 Mot bakgrund av det ovan anförda är ett löpande vite om 16 000 euro lämpligt.

6. Frågan från vilket datum och med vilken periodicitet det löpande vitet ska utdömas

125 Mot bakgrund av vad som sagts ovan avseende den omständigheten att det saknas bevis för att två delar av stödet, nämligen en del av den så kallade spatosimoskatten och en del av flygplatshyrorna har återbetalats (se punkterna 94 och 102 i förevarande dom) är det

lämpligt att det löpande vitet börjar löpa en månad efter det att förevarande dom avkunnats för att svarandemedlemsstaten ska ges möjlighet att visa att fördragsbrottet har upphört.

126 Vad gäller frågan med vilken periodicitet det löpande vitet ska utdömas ska svaranden föreläggas att utge ett dagligt löpande vite.

127 Mot bakgrund av vad som sagts ovan ska Republiken Grekland föreläggas att till kommissionen, på kontot för Europeiska gemenskapens egna medel, betala ett löpande vite på 16 000 euro för varje dag som löper utan att de åtgärder vidtas som krävs för att följa domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, räknat från en månad efter dagen för avkunnandet av förevarande dom fram till dess att Republiken Grekland har följt nämnda dom av den 12 maj 2005.

C — *Huruvida ett löpande vite och ett schablonbelopp ska utdömas samtidigt*

1. Parternas argument

128 Kommissionen har gjort gällande att domstolen i förevarande mål ska utdöma såväl ett löpande vite som ett schablonbelopp. Den anser att det är nödvändigt att utdöma ett schablonbelopp, eftersom varje fördröjning med att följa domstolens domar i princip utgör en överträdelse av legalitetsprincipen och rättssäkerhetsprincipen, särskilt vad gäller statligt stöd. På detta område måste ett kommissionsbeslut, eller *a fortiori* en dom i vilken domstolen slagit fast att ett sådant beslut om återkrav av olagligt stöd inte har genomförts, verkställas omedelbart och effektivt.

129 Kommissionen har påpekat att den omständigheten att det omtvistade beslutet delvis har ogiltigförklarats av förstainstansrätten inte kan påverka hur storleken på schablonbeloppet fastställs.

130 Kommissionen har påpekat att det föreslagna beloppet inte är orimligt. Det har nämligen gått minst två år sedan domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland avkunnades utan att det aktuella stödet har återkrävts på ett verkningsfullt sätt. Även om domstolen skulle finna att de aktuella beloppen har återbetalats mellan augusti och oktober 2007 kan en återbetalning som sker nästan fem år efter det ursprungliga beslutet och mer än två år efter domstolens dom under inga omständigheter anses innebära att medlemsstaten i fråga har uppfyllt sina skyldigheter.

131 Kommissionen har förklarat att den för att fastställa fördragsbrottets svårighetsgrad inte grundat sig på de olika stödkategorierna eller på de belopp som ska återkrävas, utan på de negativa effekterna för näringsidkarna och betydelsen av fördragsbestämmelserna om statligt stöd. Den omständigheten att de åtgärder som Republiken Grekland har vidtagit, mer än fem år efter det att det omtvistade beslutet antogs, ännu inte har lett till att de ifrågavarande stödbeloppen har återbetalats innebär en allvarlig överträdelse av gemenskapsrätten.

132 Kommissionen anser, för det fall domstolen skulle finna att stödbeloppen har återbetalats, att schablonbeloppet under alla omständigheter ska avse tiden till dess beloppen återbetalades i sin helhet.

133 Kommissionen anser, vad gäller storleken på det schablonbelopp som ska utdömas, att en beräkning som utgår från ett dagsbelopp om 200 euro är lämpligt med hänsyn till hur allvarligt fördragsbrottet är och behovet av att ge en avskräckande effekt. Om detta dagsbelopp multipliceras med en faktor 12 för fördragsbrottets svårighetsgrad och med koefficienten 4,38, vilken beaktar denna medlemsstats betalningsförmåga, erhålls ett belopp om 10 512 euro.

134 Republiken Grekland anser att den kumulativa tillämpningen av de sanktioner som föreskrivs i artikel 228 EG under alla omständigheter är oproportionerlig, särskilt mot bakgrund av att dessa sanktioner har samma syfte, nämligen att få den aktuella medlemsstaten att rätta sig efter gemenskapsrätten och att säkerställa en effektiv tillämpning av densamma genom en ekonomisk påtryckning som syftar till att få fördragsbrottet i fråga att upphöra. Åtgärderna ska följaktligen väljas separat och inte kumulativt på grundval av vilken av de två sanktionerna som är mest lämplig.

135 Republiken Grekland har även gjort gällande att de sanktioner som föreskrivs i artikel 228 EG ska beräknas med utgångspunkt från utgången av den frist som angetts i det motiverade yttrandet och inte från den dom i vilken domstolen fastställt överträdelsen.

136 Republiken Grekland har påstått att domen av de 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland har följts inom en rimlig tidsfrist, nämligen två år efter det att domen avkunnades och ett år efter det att fristen i det motiverade yttrandet hade löpt ut. Det är även nödvändigt att beakta de tekniska svårigheterna i ärendet och den omständigheten att kommissionen inte samarbetade vid genomförandet av det omtvistade beslutet.

137 Republiken Grekland har hävdat att fastställandet av allvaret i överträdelsen har ett direkt samband med storleken på de stödbelopp som ska återkrävas, eftersom följderna av åsidosättandet av gemenskapsrätten för allmänna och enskilda intressen beror på dessa belopp. Det är uppenbart att ju lägre stödbeloppet är, desto mer begränsade är återverkningarna vad gäller störningar för den fria konkurrensen inom lufttrafiksektorn. Då förstainstansrätten har slagit fast att utbetalningarna av vissa belopp som anges i det omtvistade beslutet är förenliga med gemenskapsrätten är fördragsbrottet följaktligen mindre allvarligt.

138 Republiken Grekland har tillagt att den inre marknaden inte påverkas av Olympic Airlines på det aktuella området, eftersom detta företag inte har efterträtt Olympic Airways. Det sistnämnda företaget bedriver nämligen sedan 2003 inte längre någon

flygverksamhet, utan endast verksamhet inom markhantering, vilket innebär att det inte förekommer någon snedvridning av konkurrensen inom lufttrafiksektorn.

139 Republiken Grekland anser slutligen att för det fall domstolen skulle finna att det är nödvändigt att utdöma ett schablonbelopp, så är det belopp som kommissionen föreslagit orimligt och ska minskas på lämpligt sätt.

2. Domstolens bedömning

a) Huruvida de två sanktionerna kan utdömas samtidigt

140 Det ska inledningsvis erinras om att det förfarande som föreskrivs i artikel 228.2 EG har till syfte att förmå en felande medlemsstat att följa en dom om fördragsbrott och därigenom säkerställa en effektiv tillämpning av gemenskapsrätten och att de åtgärder som föreskrivs i denna bestämmelse, det vill säga schablonbeloppet och det löpande vitet, båda har detta syfte (se domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 80).

141 Domstolen har följaktligen, i punkterna 81 och 82 i nämnda dom, slagit fast att användningen av den ena eller den andra av dessa åtgärder beror på hur lämplig var och en av dessa är när det gäller att, mot bakgrund av omständigheterna i fallet, uppnå det eftersträvade syftet. Det kan under dessa omständigheter inte uteslutas att båda dessa sanktioner kan användas.

142 I varje mål ankommer det följaktligen på domstolen att, med beaktande av omständigheterna i varje enskilt fall som den har att avgöra och med hänsyn till den grad av påtryckning och avskräckande effekt som anses nödvändig, förelägga de

ekonomiska sanktioner som är lämpliga i syfte att säkerställa att den dom varigenom ett fördragsbrott har fastställts följs snarast möjligt och att förhindra att liknande överträdelser av gemenskapsrätten upprepas (se domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 97, och dom av den 9 december 2008 i mål C-121/07, kommissionen mot Frankrike, REG 2008, s. I-9159, punkt 59)).

143 Domstolen är därför behörig att, inom det utrymme för skönsmässig bedömning som tillkommer den inom nämnda område, utdöma ett löpande vite och ett schablonbelopp kumulativt.

b) Lämpligheten av att förelägga ett schablonbelopp

144 Ett eventuellt föreläggande av schablonbelopp måste, i varje enskilt fall, grunda sig på samtliga relevanta omständigheter avseende såväl det fastställda fördragsbrottets särdrag som den attityd som intas av den medlemsstat mot vilken ett förfarande har inletts med stöd av artikel 228 EG (se domen av den 9 december 2008 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 62). Domstolen tillerkänns enligt denna bestämmelse ett stort utrymme för skönsmässig bedömning för att avgöra om sådana sanktioner ska föreläggas eller ej (se punkt 63 i den ovannämnda domen).

145 I förevarande mål anser domstolen att samtliga rättsliga och faktiska omständigheter kring det fastställda fördragsbrottet tyder på att det krävs en åtgärd med avskräckande effekt, såsom föreläggande av ett schablonbelopp, för att på ett effektivt sätt förhindra att liknande överträdelser av gemenskapsrätten upprepas i framtiden (se domen av den 9 december 2008 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 69).

c) Schablonbeloppets storlek

146 Om domstolen beslutar att förelägga ett schablonbelopp ankommer det på domstolen att, inom sitt utrymme för skönsmässig bedömning, fastställa detta så att det dels är anpassat efter omständigheterna, dels står i proportion till det fastställda fördragsbrottet och den aktuella medlemsstatens betalningsförmåga (se domen i det ovannämna målet kommissionen mot Spanien, punkt 41).

147 Varaktigheten av fördragsbrottet efter den dom varigenom det fastställdes samt de allmänna och enskilda intressen som står på spel återfinns bland de faktorer som är relevanta i detta sammanhang (se domen av den 12 juli 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 114, och domen av den 9 december 2008 i det ovannämnda målet kommissionen mot Frankrike, punkt 64).

148 De omständigheter som ska beaktas framgår bland annat av övervägandena i punkterna 117–122 i förevarande dom, avseende fördragsbrottets varaktighet och svårighetsgrad.

149 Domstolen anser att det mot bakgrund av omständigheterna i förevarande mål är skäligt att fastställa det schablonbelopp som Republiken Grekland ska betala till 2 miljoner euro.

150 Republiken Grekland föreläggs följaktligen att till kommissionen, på kontot för Europeiska gemenskapens egna medel, betala ett schablonbelopp på 2 miljoner euro.

VII — Rättegångskostnader

151 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att Republiken Grekland ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom fördragsbrottet har fastställts ska kommissionens yrkande bifallas.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (stora avdelningen) följande:

1) Republiken Grekland har underlåtit att uppfylla sina skyldigheter enligt kommissionens beslut 2003/372/EG av den 11 december 2002 om det statliga stöd som Grekland har beviljat Olympic Airways och enligt artikel 228.1 EG, genom att inte inom den frist som föreskrivs i det motiverade yttrandet vidta de åtgärder som krävs för att följa dom av den 12 maj 2005 i mål C-415/03, kommissionen mot Grekland, om återbetalning av stöd som fastslagits vara olagligt och oförenligt med den gemensamma marknaden i enlighet med artikel 3 i nämnda beslut.

2) Republiken Grekland föreläggs att till Europeiska gemenskapernas kommission, på kontot för Europeiska gemenskapens egna medel, betala ett löpande vite på 16 000 euro för varje dag som löper utan att de åtgärder vidtas som krävs för att följa domen av den 12 maj 2005 i det ovannämnda målet kommissionen mot Grekland, räknat från en månad efter dagen för avkunnandet av förevarande dom fram till dess att Republiken Grekland har följt nämnda dom av den 12 maj 2005.

3) Republiken Grekland föreläggs att till Europeiska gemenskapernas kommission, på kontot för Europeiska gemenskapens egna medel, betala ett schablonbelopp på 2 miljoner euro.

4) Republiken Grekland ska ersätta rättegångskostnaderna.

Underskrifter